

8. Шаповал М. І. Менеджмент якості : [підручник] / М. І. Шаповал. – К. : ТОВ «Знання», 2003. – 476 с.

Анотація

У статті висвітлено теоретичні аспекти управління якістю продукції, розглянуто основні тенденції нових підходів до управління якістю. Досліджено розвиток систем управління якістю продукції, а також обґрунтовано принципи формування і функціонування систем якості та необхідність їх впровадження в практичну діяльність вітчизняних підприємств. Доведено, що основним завданням вищого керівництва має бути опрацювання заходів щодо впровадження в свій арсенал сертифікованої системи якості, що в свою чергу забезпечуватиме високий рівень довіри у споживачів і підвищить ефективність діяльності підприємств.

Ключові слова: системне управління, якість продукції, система якості, стандарти, ефективність.

Аннотация

В статье отражены теоретические аспекты управления качеством продукции, рассмотрены основные тенденции новых подходов к управлению качеством. Исследовано развитие систем управления качеством продукции, а также обоснованы принципы формирования и функционирования систем качества и необходимость их внедрения, в практическую деятельность отечественных предприятий. Доказано, что основным заданием высшего руководства должна быть проработка мероприятий по внедрению в свой арсенал сертифицированной системы качества, что в свою очередь будет обеспечивать высокий уровень доверия у потребителей и повысить эффективность деятельности предприятий.

Ключевые слова: системное управление, качество продукции, система качества, стандарты, эффективность.

Annotation

The theoretical aspects of quality management of products are reflected in the article, the basic tendencies of the new going are considered near a quality management. Investigational development of control system by quality products, and also grounded principles of forming and functioning of the systems of quality and necessity of their introduction, in practical activity of domestic enterprises. It is well-proven that the basic task of top management must be working of measures on introduction in the arsenal of the certificated system of quality, that in same queue will provide the high level of trust for users and promote efficiency of activity of enterprises.

Key words: system management, quality of products, system of quality, standards, efficiency.

УДК 339.924:330.111:4(477)

Олейнікова Л.Г.,
к.е.н., зав. відділом фіскальної політики,
податкових та митних платежів,
ДННУ «Академія фінансового управління»
Міністерства фінансів України,
Бобришева К.І.,
Запорізький національний університет

СТРИМУЮЧІ ЧИННИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Євроінтеграція в умовах міжнародного економічного сьогодення України є головним і актуальним зовнішньополітичним пріоритетом, а також основою перспективної стратегії економічного, соціального та політичного розвитку України наступного десятиріччя. Розвиток політичного діалогу між нашою державою та Європейським Союзом лежить у площині впровадження Україною Стратегії інтеграції до ЄС, а також укладанні угоди про партнерство та Плані дій у рамках Європейської політики сусідства, саме ці головні домовленості мають сприяти посиленню співпраці між Україною та ЄС. Також свідченням значного посилення взаємодії нашої держави з ЄС є врегулювання питань зовнішньої та політики безпеки в рамках ухвалення Євросоюзом рішення про приєднання України до позицій та заяв Євросоюзу з регіональних проблем і питань міжнародного життя.

Таким чином, вже в умовах сьогодення Україні надано право бути складовою частиною могутнього механізму ЄС та користуватися положенням країн-кандидатів Європейської економічної

зони, але при цьому існує достатньо велика кількість чинників негативного стримуючого характеру для швидкої євроінтеграції України, розгляд і аналіз яких є вельми актуальним для окреслення шляхів їх подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські вчені вже мають вагомі напрацювання у дослідженні чинників стримуючого характеру для євроінтеграції України. Серед робіт, які присвячені економічним аспектам цієї проблеми, необхідно відзначити праці І. В. Артьомова, І. С. Вовканича, В. В. Копійки, О. А. Корнієвського, А. І. Кудряченко, В. М. Мовчана, В. М. Нижника, Ю. І. Пилипенко [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8] та ін.

Але не вирішеними залишаються питання щодо визначення чинників негативного стримуючого характеру для швидкої євроінтеграції України, не досліджено їх взаємозв'язок та вплив на взаємодію нашої держави з ЄС, врегулювання питань зовнішньої політики безпеки в рамках ухвалення Євросоюзом рішення про приєднання України до позицій і заяв Євросоюзу з регіональних проблем та питань міжнародного життя.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні стримуючих чинників євроінтеграції України на сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин. Завдання дослідження полягають у окресленні та обґрунтуванні основних напрямків і можливостей вирішення проблем входження України до єдиного європейського ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальмована зацікавленість ЄС у стратегії «добросусідства» відносно України визначається декількома чинниками: формуванням на своїх східних кордонах поясу стабільності й безпеки; відсутністю в ЄС чіткої та узгодженої концепції європейського інтеграційного процесу, а також загального бачення майбутнього Єдиної Європи. Розширений Євросоюз ніяк не може визначити оптимальний погоджений варіант чергового етапу поглиблення євроінтеграції. В умовах сьогодення ЄС не готовий прийняти в свої лави нові держави, в тому числі Україну [8, с. 145-146]. Українська інтеграція може здійснюватися за сприятливіших внутрішніх (економічні реформи, політична стабільність) і зовнішніх обставин (успішні реформи в самому ЄС).

Прийнята стратегія Східного партнерства може допомогти Україні виробити власний шлях і методологію успішної інтеграції до ЄС. Серед сучасних підходів щодо європейської інтеграції можемо виокремити три основні:

1) «останніх кордонів», до якої схиляється найконсервативніша частина політичної еліти ЄС. Основна її теза полягає в тому, що Європа «стомилася» від розширення [4, с. 106];

2) «тривалого зближення», яка визнає можливість приєднання до ЄС східних сусідів. Для України – це варіант політики Східного партнерства та зближення з європейськими країнами шляхом поступового розширення співробітництва;

3) «Великої Європи», яка враховує існування двох основних центрів політичного та економічного тяжіння – ЄС і Росії. Ідея створення «Спільного Європейського економічного простору» передбачає тісний формат співробітництва у сферах – економіки, безпеки, науки і культури, що визначає його мінімізований інституціональний характер. Місце України в цій концепції, з геополітичної точки зору, – це «прикордонна» країна – як для європейського простору, так і для євразійського [4, с. 107-108].

Ми вважаємо, що Україна належить до міжсистемної периферії, котра зазнає впливу інтересів обох геополітичних суб'єктів. Наша держава в даних обставинах може виконати унікальну функцію консолідуючого чинника пан'європейського простору. Єдність останнього залежить від відсутності конфронтації між провідними центрами, тобто між ЄС та Росією, а конкуренція за вплив на Україну становить предмет геополітичного протистояння. Отже, лише свідомий вибір Україною напрямку політики, яка уникатиме однобічної орієнтації на один із центрів, позбавить цю конфігурацію потенційної конфронтації. У цьому виявляється можливість нашої держави контролювати успішність усього проекту «Великої Європи». З цієї точки зору, для зовнішньої політики України концепція «Великої Європи» має конкретну геополітичну формулу трикутника «ЄС – Україна – Росія». Це проект, де наша держава є окремою ланкою, природним об'єднуювачем, а не периферійним елементом чи санітарним кордоном. Формула цього геополітичного трикутника базується на реальному існуванні окремих вимірів співробітництва та партнерства між ЄС та Україною, Україною та Росією, ЄС і Росією. Комунікаційна функція України в межах такого проекту полягає у сприянні розвитку багатосторонньої взаємодії в межах трикутника «ЄС – Україна – Росія». Росія продовжує посідати важливе місце в українській зовнішній політиці.

У геополітичному трикутнику «Україна – ЄС – Росія» остання також визнає необхідність становлення багатополосного світового порядку та ведення активної політики формування ефективних стратегічних орієнтирів співробітництва на теренах Євразії. РФ прагне знайти своєрідну протизагуг процесу посилення Заходу, який уособлюють США, і виступає за розвиток стратегічних відносин з Євросоюзом. У цьому контексті ідея єдиного європейського економічного простору за участю Росії може стати, на думку російських політиків, оптимальною формою розвитку співпраці, яка дозволила б досягти більшої інтегрованості країни до ЄС, враховуючи водночас географічні, культурні, економічні й зовнішньополітичні особливості Росії. Це зумовлює формування східної

політики ЄС через призму стосунків з РФ і розвиток відносин з новими незалежними державами, у тому числі з Україною. Ясна річ, із врахуванням її проекції на стосунки ЄС – Росія [3, с. 346-350]. У жодному разі не повинна скластися ситуація, за якої котрась із держав Євросоюзу разом із РФ виступатиме проти України, зважаючи, головним чином, на французьку політику. Тому для реалізації власних економічних інтересів нашої державі слід посилити увагу до побудови раціональних відносин з Росією та докласти максимум зусиль для просування на євразійські ринки.

Формування євроатлантичної інтеграції України спонукає Росію до активного втручання у внутрішньополітичний процес України.

З огляду на нестабільну внутрішню ситуацію, це може мати руйнівні наслідки: посилення радикальних політичних сил, зокрема активізація сепаратистських процесів у Криму, на Півдні та Сході України, здатна спричинити блокування євроінтеграційних прагнень нашої країни. Водночас у середовищі вітчизняної політичної еліти так само, як і в громадській думці, відсутня консолідована позиція щодо вступу України до Європейського Союзу. В самій Україні політичні сили та державні органи влади ще неспроможні інституціонально забезпечити необхідні трансформації держави відповідно до Копенгагенських критеріїв ЄС. До того ж у Євросоюзі немає стійкого проукраїнського лобі. Більше того, західні країни поступово втрачають оптимізм щодо європейських перспектив нашої держави. Україна ще тривалий час не зможе відповідати стандартам, які висуває ЄС, оскільки рівень її економічного, політичного та соціального розвитку значно нижчий від вимог ЄС. До того ж українська економічна система ще й досі не націлена на інновації, що стримує зарубіжних інвесторів, зокрема з Євросоюзу [7, с. 144]. В Україні склалася не соціально-орієнтована модель ринкової економіки, а «олігархічний капіталізм», орієнтований на задоволення економічних інтересів великого капіталу [7, с. 145].

Наша держава наразі переживає тривалий період політики перехідного періоду, змістом якого є створення нової економічної та політичної моделі, здатної забезпечити конкурентоспроможність національної економіки. В цьому процесі Україні треба дуже обережно балансувати між вимогами СОТ і економічною безпекою країни, бо деякі реформи за вимогами СОТ можуть призвести до негативних наслідків у вітчизняній економічній і соціальній сферах [6, с. 22-23].

На нашу думку, така обережність стосується передусім митного регулювання, відмови від субсидування окремих галузей, ліквідації великої кількості пільг.

Сучасне відношення ЄС до України стає гнучкішим і вимагає певних додаткових коректив, так як консервативна російськоорієнтована модель Східної Європи вже втрачає свою актуальність. Українські аналітики та представники влади вважають, що незалежно від того, наскільки прогресивними будуть зміни в Україні, західноєвропейські держави не готові ризикувати геополітичною стабільністю у своїх відносинах з РФ, отже ставлення ЄС до нашої держави зумовлене зовнішньою політикою Росії. Принаймні реалізація інтеграції України в Європейський Союз значною мірою залежить від політичних чинників, а вже потім – від технічних чи інституційних [5, с. 2-3]. Отже, доки Україна не знайде консенсусної моделі загальнонаціональної загальної всеохоплюючої стратегії геополітичного позиціонування, доти геополітичний вимір відносин нашої держави з ЄС визначатиме нерозв'язаність цієї проблеми.

Сучасна неокресленість євроінтеграційних перспектив України призводить до відсутності геополітичного позиціонування з українського боку та такої само ситуації щодо «українських перспектив» усередині Євросоюзу, котрий через низку суб'єктивних та об'єктивних причин не визначив остаточно геополітики подальшого розширення на Схід і стосунків з Росією, підмінюючи таку невизначеність геостратегіями «ширшого партнерства» [2, с. 45-46]. Негативне сприйняття ініціативи статусу сусідства характерне в Україні як для представників влади, так і для опозиції. Саме проросійські інтереси західних політиків (Німеччини та Франції) є основною причиною того, що Європа не зацікавлена в прийнятті України до Євросоюзу. Високий рівень енергетичної залежності ЄС від Росії не виключає можливості того, що країни Євросоюзу й надалі ставитимуть свої відносини з нашою державою в залежність від економічної та енергетичної кон'юнктури. Збереження позитивної домінантності в українсько-російських відносинах та їхній розвиток слід вважати одним із ключових чинників забезпечення стабільності на Європейському континенті. При реалізації стратегічних завдань у зовнішній політиці Україна не повинна притримуватися одновекторної політики й орієнтуватися лише на одну світову геополітичну силу [4, с. 111].

Прибічники євразійського напряму зовнішньоекономічної політики України наполягають на пріоритетності взаємовідносин із Росією та колишніми республіками СРСР. Реалізація цього проекту є практично єдиним шляхом імпорту української продукції, яка не відповідає європейським стандартам якості. Це також єдиний шлях позбавитись України ролі сировинного й аграрного придатку розвинених країн Європи. Істотним аргументом прибічників даної точки зору є також чимала енергетична залежність України від Росії та Туркменістану. В умовах, коли ЄС намагається провести диверсифікацію джерел і шляхів постачання газу та нафти, що відбувається на тлі динамічного збільшення їх споживання Європейським Союзом, зміцнення ролі України як транзитної держави заслуговує на ретельну увагу з боку української влади. Будівництво нових трубопроводів для транзиту

російських енергоносіїв в обхід території України, ініційоване Росією, має розцінюватися як загроза вітчизняній економіці і розглядатися, передусім, у геополітичній і гео економічній площині відносин «Україна – Росія – ЄС».

Прибічники європейського вектору вважають, що для України сучасна Європа становить інтерес як стратегічного, так і тактичного порядку. Розвиток вітчизняної науки, освіти, релігії, мистецтва нерозривно пов'язані з розвитком європейської культурної традиції. До стратегічних інтересів нашої держави стосовно Європи належать: необхідність технологічної модернізації вітчизняного виробництва, можливість оволодіння наукоємними технологіями, потреба в західних інвестиціях. Вочевидь, що і для Заходу Україна становить безпосередній інтерес як великий споживчий ринок, джерело відносно дешевої кваліфікованої робочої сили, як країна, котра має невикористаний потенціал підприємств.

На сучасному етапі українській владі необхідно створити лише умови, які переконують НАТО та Європу, що в їхніх інтересах прийняти нашу державу до ЄС, можливо, навіть протягом найближчих десяти років.

З нашої точки зору, водночас необхідно враховувати існування дуже обережного ставлення ЄС до швидкої перспективи євроінтеграції України. Основними чинниками, які зумовлюють скептичне ставлення до швидкої євроінтеграції України з боку ЄС, є:

- по-перше, низький рівень економічного та соціального розвитку нашої країни;
- по-друге, незрілість громадянського суспільства, низький рівень демократичного розвитку та незадовільна якість державного управління;
- по-третє, відверто негативне ставлення Росії до української євроінтеграції;
- по-четверте, дуже повільний процес адаптації до європейських стандартів і суспільних відносин.

До сказаного вище варто додати ще й негативну силу традиції сприйняття України європейською політичною елітою.

Ми вважаємо, що приєднанню нашої держави до ЄС найближчим часом заважає низка чинників. Це, зокрема, низький рівень життя в Україні – 15 відсотків від середнього показника по ЄС, незначна частка України в закордонній торгівлі ЄС (лише 0,4 відсотка). Частка українського експорту дорівнює 5 відсоткам від того, що припадає на середнього мешканця ЄС, а частка закордонних інвестицій у перерахунку на одного українця становить від 1 до 2 відсотків порівняно з показником Євросоюзу [4, с. 112]. Наведене показує величезну різницю між економічними рівнями нашої держави та ЄС.

Які ж існують шляхи розв'язання проблем входження України до єдиного європейського ринку? За сукупними оцінками вітчизняних експертів, для безболісного вступу до ЄС Україні бажано збільшити ВВП до 300 млрд. дол. США, а сукупний обсяг прямих іноземних інвестицій має досягти майже 80 млрд. дол. США. Для подолання відчутного розриву в обсягах ВВП на душу населення між Україною та членами ЄС щорічні темпи зростання ВВП повинні бути на рівні не менше 6–7 відсотків, а товарообіг повинен становити не 33, як нині, а як мінімум 60 відсотків [8, с. 284].

Залежно від соціально-економічних умов розвитку, Україна може стати офіційним членом ЄС приблизно в період 2015–2019 рр. [1, с. 60]. У випадку Польщі, наприклад, процес розгляду заявки тривав лише три з половиною роки. Варіант Хорватії є ще цікавішим для України. Лідери ЄС недвозначно натякали цій країні, що «передчасна» подача заявки може зіпсувати її відносини з Євросоюзом і пропонували почекати до 2007 року. Проте Хорватія подала заявку 21 лютого 2004 року, навіть до набуття правочинності Договором про асоціацію (лютий 2005 р.), а 14 квітня того ж року Рада ЄС відправила її на оцінку до Єврокомісії. 20 квітня 2004 року Європейська комісія оголосила свою позицію: Хорватія готова до початку переговорів про членство в ЄС. У червні 2004-го Рада ЄС погодилася з цією пропозицією, визнала країну кандидатом і вирішила розпочати переговори про членство вже в березні 2005-го [5, с. 4].

Ми вважаємо, що шанси розвитку інтеграції України в ЄС, залежать, по-перше, від об'єктивних чинників тіснішої співпраці, а також від переконаності держав в її доцільності та необхідності.

Висновки з проведеного дослідження. Інтеграція України до Європейського Союзу на сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічних зв'язків потребує: досягнення відповідних якісних характеристик, макроекономічної стабілізації та підвищення ефективності економіки нашої держави; дотримання умов, необхідних для вступу до ЄС; впровадження європейських норм і стандартів в економіку, соціальну політику, освіту, науку та техніку; адаптації українського законодавства до правових норм ЄС; розвитку та поглиблення регіональної інтеграції, встановлення та поглиблення прямих контактів із державами-членами та кандидатами в члени Євросоюзу.

Основними стримуючими чинниками швидкої євроінтеграції України наразі виступають: диверсифікація українського експорту; отримання статусу країни з ринковою економікою від самого ЄС; гармонізація законодавства України з європейськими нормами як необхідна умова створення зони вільної торгівлі.

Таким чином, є підстави говорити про досить тривалий термін вступу України до ЄС. За цей період нашої державі необхідно: по-перше, забезпечити динамічний внутрішній розвиток; по-друге, побудувати конкурентоспроможну економіку; по-третє, знайти оптимальну модель українсько-російських відносин.

Бібліографічний список

1. Артьомов І. В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз / І. В. Артьомов. – Ужгород : Ліра, 2007. – 384 с.
2. Вовканич І. С. Досвід країн Центральної та Південно-східної Європи на шляху інтеграції в Євросоюз і НАТО / І. С. Вовканич // Актуальні аспекти реалізації євроінтеграційних прагнень України : [збірник наук. праць]. – Ужгород, 2008. – С. 44-56.
3. Копійка В. В. Європейський Союз: досвід розширення і Україна / В. В. Копійка. – К. : Юридична думка, 2005. – 445 с.
4. Корнієвський О. А. Україна в системі взаємовідносин світових геополітичних сил (США-ЄС-РФ) / О. А. Корнієвський // Україна в системі міжнародної безпеки : [монографія під заг. ред.]. – К. : Фоліант, 2009. – С. 103-112.
5. Кудряченко А. І. Європейський вибір України: досягнення, виклики та перспективи / А. І. Кудряченко // Віче. – 2009. – № 16 (серпень). – С. 2-4.
6. Мовчан В. М. Вплив приєднання до СОТ на умови конкуренції українських виробників з фірмами країн-членів ЄС / В. М. Мовчан // Євроінтеграційний курс України: формування нових умов для підприємництва : [матеріали Круглого столу]. – К., 2008. – С. 14-24.
7. Пилипенко Ю. І. Фактори технологічного відставання національної економіки України / Ю. І. Пилипенко // Європейський вектор економічного розвитку : [збірник наук. праць]. – Дніпропетровськ, 2009. - Вип. 1 (6). – С. 141-145.
8. Україна на шляху до європейської інтеграції: економічна безпека, переваги вибору / [За ред. В. М. Нижника]. – Хмельницький : ХНУ, 2008. – 307 с.

Анотація

Досліджено основні напрямки стратегії Східного партнерства, яка допоможе Україні виробити методологію її успішної інтеграції до ЄС та сучасні підходи щодо європейської інтеграції. Визначено головні стримуючі фактори євроінтеграції України на сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин. Встановлено необхідність виробки консенсусної моделі загальнонаціональної стратегії геополітичного позиціонування України, яка не дозволяє вирішити проблему відносин нашої держави з ЄС. Обґрунтовано шляхи вирішення проблеми входження України в єдиний європейський ринок.

Ключові слова: євроінтеграційні прагнення, стримуючі фактори, політичний діалог з ЄС, посилення співпраці з ЄС, Європейська економічна зона.

Аннотация

Исследованы основные направления стратегии Восточного партнерства, которая поможет Украине произвести методологию ее успешной интеграции в ЕС и современные подходы относительно европейской интеграции. Определены главные сдерживающие факторы евроинтеграции Украины на современном этапе развития международных экономических отношений. Установлена необходимость выработки концептуальной модели общенациональной стратегии геополитического позиционирования Украины, которая не позволяет решить проблему отношений нашего государства с ЕС.

Обоснованы пути решения проблемы вхождения Украины в единый европейский рынок.

Ключевые слова: евроинтеграционные стремления, сдерживающие факторы, политический диалог с ЕС, усиление сотрудничества с ЕС, Европейская экономическая зона.

Annotation

Basic directions of strategy of East partnership, which will help Ukraine to produce methodology of her successful integration in ES and modern approaches in relation to European integration, are investigational. Identify key constraints of European integration of Ukraine at the present stage of development of international economic relations. The necessity of making of consensus model of national strategy of the geopolitical positioning of Ukraine is set, that does not allow to decide the problem of relations of our state from ES. Justified solution to the problem of Ukraine's entry into the European single market.

Key words: European aspirations, constraints, political dialogue with the EU, to strengthen cooperation with the EU, the European Economic Area.